

LO-distriktet i Västsverige

Bristyrken och kompetensutveckling för LO-yrken i Västsverige

Augusti 2016

Innehåll

Inledning	4
Bristyrken	5
Kompetensutveckling	6
Etablering	6
Stegvis kompetensutveckling.....	7
Omställning	7
Rörlighet	7
Utsatta branscher?	8
Förslag på åtgärder.....	9
Hur kan arbetet fungera?.....	9
På vilket sätt kan LO eller LOs medlemsförbund samverka med Arbetsförmedlingen och andra aktörer?.....	10
Slutsats.....	10
Referenser	11

Inledning

Det är full fart i det västsvenska näringslivet. Antalet lediga jobb växer och det är svårt att hitta rätt kompetens till många yrken, även inom LO-yrken. Samtidigt har vi många arbetslösa och många som riskerar långtidsarbetslöshet. I följande avsnitt kommer vi att dels beskriva dagens situation och dels lämna några förslag till åtgärder. Åtgärderna kan vara av praktisk eller politisk natur men de flesta faller tillbaka på hur stat, regioner och kommuner samordnar sina resurser.

Arbetet har utgått ifrån ett antal frågor.

- Vilka ”bristyrken” finns i vår region och vilka människor kan behöva ”ställa om” för att kunna ta dessa?
- Vilka åtgärder krävs?
- Hur skulle omställningsarbetet kunna gå till?
- Hur kan LO regionalt samverka med Arbetsförmedlingen?

Bristyrken

Arbetsförmedlingen gör årligen en sammanställning över framtidsutsikterna i ett antal yrken. Utifrån denna har vi kunnat urskilja 27 bristyrken inom LOs avtalsområden i Halland och 36 i Västra Götaland.

Bristyrken inom LO 2016 Halland	Bristyrken inom LO 2016 Västra Götaland
anläggningsarbetare	anläggningsarbetare
anläggningsmaskinförare	anläggningsmaskinförare
bagare/konditorer	bagare/konditorer
betongarbetare	betongarbetare
bilmekaniker	byggnadsplåtslagare
distributionselektriker	distributionselektriker
golvläggare	fastighetstekniker
installationselektriker	företagssäljare
isoleringsmontörer	gjutare
kockar	golvläggare
kranförare	grovplåtslagare
lackerare	installationselektriker
lastbilmekaniker	isoleringsmontörer
maskinförare inom lantbruk	kockar
maskinreparatörer	kranförare
murare	lackerare
målare	lastbilmekaniker
plattsättare	löne- och personalassistenter
plåtslagare	maskinreparatörer
servitörer	murare
skogsmaskinförare	målare
svetsare	personliga assistenter
takmontörer	plattsättare
träarbetare/snickare	servitörer
undersköterskor	skogarbetare
verkstadsmechaniker	skogsmaskinförare
VVS-montörer	styckare
	styr- och reglertekniker
	städare (med körkort)
	svetsare
	takmontörer
	träarbetare/snickare
	undersköterskor
	verkstadsmechaniker
	verktygsmakare.
	VVS-montörer

Källa: Arbetsförmedlingen *Arbetsmarknadsutsikterna för Halland hösten 2015, Arbetsmarknadsutsikterna för Västra Götlands län hösten 2015*

För att besvara frågor kring hur fler ska kunna bli aktuella för dessa yrken krävs en rad åtgärder. Det viktiga med dessa är att åtgärderna, för att vara framgångsrika, ska vara individuellt utformade och gärna från början syfta till att matcha mot ett specifikt yrke eller yrkesområde, åtminstone när det gäller kortare studieperioder, praktik eller liknande upplägg.

Kompetensutveckling

Etablering

Med hundratusentals människor inskrivna i Migrationsverkets asylsystem och där det, i generella termer, tar för lång tid från det att någon anländer till Sverige till dess att hen är etablerad på arbetsmarknaden, behöver något göras.

I LO-distriktet i Västsveriges rapport *Etablerad* (2015) lämnades över 30 förslag för hur etableringsprocessen kan förbättras. Det handlar framförallt om att göra tidiga och individuella kartläggningar av utbildningsbakgrund och yrkeserfarenhet, utvärdera hur dessa behöver kompletteras, för att sedan matcha dessa mot de branscher där det redan idag saknas utbildad arbetskraft.

Identifierade åtgärder ska påbörjas så snart som möjligt. En viktig åtgärd för nästan alla invandrade är förbättrade möjligheter att lära sig svenska, gärna i kombination med jobb eller praktik.

Regeringen har också inlett ett arbete med så kallade snabbspår där bland annat slaktare och bagare ingår. Det är speciella överenskommelser där en yrkesarbetare snabbt kan få möjlighet att återvända till sitt yrke i sitt nya land.¹

Långtidsarbetslöshet

Bland de grupper som Arbetsförmedlingen identifierat som särskilt utsatta (förgymnasial utbildning, utlandsfödda, personer med funktionshinder som innebär nedsatt arbetsförmåga samt de över 55 år) är det stor risk att hamna i långvarig arbetslöshet. Mer än 70 procent av de arbetslösa tillhör en utsatt grupp och långtidsarbetslösheten är ungefär hälften av den totala arbetslösheten². Grundkravet för att få ett arbete är i allt högre utsträckning en avslutad gymnasieutbildning.

Även när det gäller långtidsarbetslösa och matchning mot arbetsmarknaden gäller att se de individuella förutsättningarna och skapa en handlingsplan utifrån dessa. De flesta långtidsarbetslösa behöver flera olika åtgärder för att få ett jobb.

¹ (Regeringen.se, 2016)

² Arbetsförmedlingen *Arbetsmarknadsutsikterna för Västra Götalands län 2016-2017*

Stegvis kompetensutveckling

På LO-distriktet i Västsverige vill vi kalla det att skapa goda cirklar på arbetsmarknaden. Det handlar om att de redan anställda via kompetenshöjande åtgärder kunna ta mer avancerade uppgifter och på det sättet lämna plats åt de med lägre kompetensnivå. På det viset skapas uppåtgående spiraler. I Göteborgs stad har man valt att kalla en liknande process för det stegvisa jobb-och kunskapslyftet³ där processen är inriktad på individen, att ta ett steg i taget för att etablera sig och få stöd att komma vidare på arbetsmarknaden till dess att individen kan stå på helt egna ben med en tillsvidareanställning.

Omställning

Arbetsmarknaden förändras ständigt och hela branscher kan försvinna för att lämna plats åt nya. I Västsverige har industrin under lång tid genomgått en strukturförändring i form av modernisering och produktionsutveckling. Industrin är fortsatt en mycket viktig del av arbetslivet men att jobba i industrin har förändrats. För att människor ska kunna följa med när omvandlingen sker är det viktigt att tidigt identifiera vilken kompetens som krävs för att de arbetssökande kan ta de nya bristyrken som uppstår och vidareutbilda de som behöver. En del av strukturuomvandlingen har inneburit att bemanningsbranschen växer⁴. Företag söker flexibilitet som bemanningsföretag kan bidra med på bekostnad av anställningsvillkoren hos de anställda. Svensk bemanningsbransch är fortfarande en liten del av arbetsmarknaden men den växer och hittar ständigt nya affärsområden.

Rörlighet

Flexibilitet är ett av arbetsgivarnas favoritord. I deras mun kan det oftast översättas med otrygghet för den enskilde. Ändå är det viktigt att den som idag står utan arbete eller arbetar i en bransch under omvandling är redo för förändring. Det kan handla om kompetens, yrkesområde eller kanske att behöva pendla utan att tumma på anställningsvillkor eller lönenivåer. Mycket av den kunskap som består av erfarenhet och kan vara en unik fördel på en specifik arbetsplats eller i ett specifikt yrke, kan plötsligt vara utan värde när produktion förändras. Därför är kontinuerlig kompetensutveckling en av nycklarna till framgångsrika strukturförändringar, både för företag och för arbetare.

Arbetsförmedlingen har ett brett spektrum av åtgärder i sin verktygslåda för att hjälpa människor ut ur arbetslöshet. Åtgärderna gör det oftast mycket billigare, under en period, att anställa en person. Det finns dock en risk att det i vissa branscher i det närmaste blir ett krav

³ (Göteborgsregionens kommunalförbund - Utbildningschefsnätverket presentation, 2016)

⁴ (Bemanningsföretagen- rapporter och statistik, 2016)

att en person har stöd med sig från Arbetsförmedlingen för att få chansen på en ny arbetsplats och att det med allmän visstid kan vara svårt att få en tillsvidareanställning. Det skapar osunda konkurrensvillkor och en del företag tvekar inte att överutnyttja möjligheter till att anställa med stöd, trots att facket avråder⁵.

Rörlighet handlar också om fysisk rörlighet. En utvecklad infrastruktur för persontransporter förstorar arbetsmarknadsområden och möjligheter att arbeta och studera längre från hemmet. I Västsverige har dubbelspår mellan Trollhättan och Göteborg samt ny fyrfilig väg skapat stora möjligheter för omställning.

Självklart kan även möjligheten att byta bostadsort vara en förutsättning för en del att komma i arbete. Idag råder bostadsbrist i många kommuner och inte minst runt storstäderna där de flesta jobb tillkommer. Därför är ett ökat bostadsbyggande jobbskapande på två sätt, dels för de som bygger bostäderna men också för de som flyttar in i dem⁶.

Utsatta branscher?

Det finns två sätt att se på vad som är en utsatt bransch. Det ena är branscher som hotas av strukturförändringar och förändringar i samhället. Det andra är branscher som hotas av oseriösa arbetsgivare och söndersubventionerade villkor.

De förstnämnda branscherna är i dagens konjunktur svåra att hitta inom LO-sfären. Det finns yrken med låg utbildningsgrad som få arbetsgivare längre använder, till exempel vårdbiträden. Brevbärare och godshanterare är dock yrken som kraftigt påverkas av samhällets förändring. Det skickas mindre post och godset hanteras till exempel i livsmedelsbutiker.

Inom ett par branscher, framförallt inom hotell- och restaurang och handel, finns idag en problematik med att oseriösa arbetsgivare tränger undan möjligheter att konkurrera på lika villkor. Detta genom att Arbetsförmedlingen allt för lättvindigt och utan att lyssna till fackets invändningar varit mycket generösa med att bevilja olika former av anställningsstöd. Kombinerat med nuvarande möjlighet att stapla olika former av tillfälliga anställningsstöd på varandra skapar det stor otrygghet för de som anställs och en stor personalomsättning i dessa branscher. Många av de arbetsgivare som utnyttjar både anställningsformer och Arbetsförmedlingens stöd inte har tecknat kollektivavtal och ökar därmed ytterligare utsattheten för de nyanställda.

⁵ (DN.se - Miljardstöd till företag hemligstämplas, 2015)

⁶ (LO - LO Fakta - Bostadsbyggande för fler jobb, 2013)

Ett annat sätt där oseriösa arbetsgivare påverkar konkurrensvillkoren är vid alla de offentliga upphandlingar som görs av kommuner och regioner. För att få ordning och reda på denna marknad krävs att sociala villkor ingår i upphandlingsunderlagen. När endast pris blir avgörande kan oseriösa anbud vinna. Branscher som påverkas av detta är till exempel fastighetsskötsel och taxitjänster⁷.

Förslag på åtgärder

För att fler ska vara förberedda på de förändringar som sker på den moderna arbetsmarknaden krävs att fler utbildar sig, både inför och under sina yrkesliv.

För de som är arbetslösa krävs att det finns relevanta utbildningar för att matcha mot de jobb som finns att söka. Det kan handla om kortare utbildningar som snabbt ger jobb eller en längre utbildning för ett mer avancerat yrke. Kommunernas vuxenutbildningar och Arbetsförmedlingen måste samarbeta för att varje individ ska kunna få bäst lämpad möjlighet att komma rätt in på arbetsmarknaden.

Idag misslyckas många rekryteringar på grund av att det är svårt att hitta kompetenta sökanden. Matchningen av lediga jobb och arbetssökanden fungerar inte. Det stegvisa jobb- och kunskapslyftet som nämnts ovan är en lösning. En annan är att kombinera olika typer av individuella åtgärder för att skapa möjlighet för både arbetssökande och företag att hitta rätt.

När det finns många lediga jobb och många som söker jobb med erfarenheter från andra länder måste deras kunskaper kunna utnyttjas bättre. Därför behöver systemet för validering av nyanländas kunskaper byggas ut och kombineras med åtgärder för att skapa snabbare tillgång till arbetsmarknaden. Regeringens snabbspår är en väg men fler borde kunna ha möjlighet att kombinera yrkesutövning med språkstudier. Låt oss kalla det arbetsplatsförlagd SFI.

Hur kan arbetet fungera?

Det finns många intressenter som är verksamma på arbetsmarknaden. Det är förutom fackliga organisationer och arbetsgivare även kommuner, regioner och länsstyrelse och så självklart Arbetsförmedlingen. Det finns också utbildningsanordnare och andra offentliga och privata aktörer som alla arbetar med att kompetensförsörja arbetsmarknaden. För att få bästa möjliga effekt av de åtgärder som finns tillgängliga för individen måste dessa samordnas bättre än idag.

⁷ (Konkurrensverket - osund konkurrens i offentlig upphandling, 2013)

Ett regionalt råd där intressenter samlas för att också sätta upp delregionala och kommunala möjligheter till samarbeten är ett sätt för att få bättre utväxling i arbetet. För individen kan det vara av stor vikt att samla olika aktörer under samma tak så att det blir ett mer effektivt handläggande av varje persons olika möjligheter. Ett exempel på en sådan satsning är de kompetenscenter som nu startas i Göteborg men också enklare varianter som till exempel i Bengtsfors.⁸

Ett grundläggande krav är att varje aktör är ärlig med vad den kan och vill bidra med och hur dessa resurser kan samordnas med andra.

På vilket sätt kan LO eller LOs medlemsförbund samverka med Arbetsförmedlingen och andra aktörer?

Det handlar dels om praktisk samverkan kring praktikplatser och subventionerade anställningar men också om att ta plats i regionala och lokala samverkansgrupper. Det finns en tydlig risk för att arbetsmarknaden för de med kort utbildning blir söndersubventionerad. Oseriösa arbetsgivare kan då skapa konkurrensfördelar med hjälp av Arbetsförmedlingens stöd. Därför är det av stor vikt att fackliga organisationer och Arbetsförmedlingen kan ha en konstruktiv dialog för att de arbetsgivare som tar emot praktikanter eller använder subventionerade anställningar ska vara seriösa. Kollektivavtal bör vara ett krav.

Slutsats

Att förbättra matchningen på arbetsmarknaden är nödvändigt för att inte riskera tillväxten i Sverige. Många samhällsnödvändiga funktioner och företag som driver utvecklingen är i skriande behov av kompetens. Vuxenutbildning, validering, arbetsplatsförlagd utbildning och kortare yrkesutbildningar är några sätt att lösa kompetenskrisen inom LO-yrken. I många fall gäller också att förbättra rekryteringen till gymnasiet.

Det finns historiskt många lediga jobb men det finns också en stor andel människor som hamnat utanför arbetsmarknaden och som har små möjligheter att ta sig in utan kraftfulla arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det behövs också ett mer aktivt arbete att matcha arbetslösa mot sektorer av arbetsmarknaden där jobben finns.

30 000 människor i Västra Götaland och Halland väntar på asylbesked. De flesta kommer att få uppehållstillstånd. Det innebär att samhällets resurser riskerar att urholkas om etablering på arbetsmarknaden tar för lång tid. Därför behövs snabbare insatser, helst redan under asyltiden för att lyckas fånga upp och validera de med tidigare yrkeserfarenhet och utbilda de som

⁸ (LO Västsverige -Rapporter - Etablerad, 2015)

saknar. Regeringens snabbspår är en bra väg men fler måste snabbt få fäste på arbetsmarknaden. Migrationsverket lyckas inte upprätthålla den kvalitet som samhället behöver och därför behöver regeringen vidta kraftfulla åtgärder för att förbättra etableringen på svensk arbetsmarknad.

Det får dock inte ske på bekostnad av den svenska modellen med ordning och reda på arbetsmarknaden. Stora volymer av subventionerade anställningar riskerar att urholka kollektivavtalen och premiera oseriösa arbetsgivare. Olika former av tillfälliga anställningar skapar stress och otrygghet hos breda grupper i LO-yrken. Därför behöver arbetsmarknadens parter samarbeta nära med myndigheter som Arbetsförmedlingen och Migrationsverket samt kommuner och regioner för att hitta gemensamma lösningar. Dessa lösningar bör kunna vara både regionalt och lokalt utformade i större utsträckning än idag.

Den största utmaningen ligger hos regeringen som måste växla upp både när det gäller utbildningsplatser och etableringsinsatser. Jobb finns. Arbetslösa finns. Det ser ut som en enkel ekvation men att lösa den kräver variabler som idag inte finns på plats.

Referenser

- Bemanningsföretagen- rapporter och statistik.* (2016). Hämtat från Bemanningsföretagen hemsida:
https://www.bemanningsforetagen.se/branschfragor/arkiv-for-rapporter-och-statistik?expanded_accordions=vacc-2e3c86dc
- DN.se - Miljardstöd till företag hemligstämplas.* (den 09 02 2015). Hämtat från Dagens Nyheter:
<http://www.dn.se/ekonomi/miljardstod-till-foretag-hemligstamplas-av-arbetsformedlingen/>
- Göteborgsregionens kommunalförbund - Utbildningschefsnätverket presentation.* (den 27 05 2016). Hämtat från grkom.se:
<http://www.grkom.se/download/18.25a3f0815322214e4ecfa09/1456738649629/15.+Det+stegvisa+jobb-+och+kunskapslyftet.pdf>
- Konkurrensverket - osund konkurrens i offentlig upphandling.* (2013). Hämtat från Konkurrensverket:
<http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/rapporter/osund-konkurrens-i-offentlig-upphandling---om-lagovertraderelser-som-konkurrensmedel.pdf>
- LO - LO Fakta - Bostadsbyggande för fler jobb.* (den 14 10 2013). Hämtat från LO hemsida.
- LO Västsverige -Rapprter - Etablerad.* (12 2015). Hämtat från LO Västsverige:
[http://vastsverige.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_distriktet_i_vastsverige_1396606922157_etablerad_web_pdf/\\$File/Etablerad_web.pdf](http://vastsverige.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_distriktet_i_vastsverige_1396606922157_etablerad_web_pdf/$File/Etablerad_web.pdf)
- Regeringen.se.* (den 03 06 2016). Hämtat från Regeringens officiella hemsida:
<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/nyanlandas-etablering/snabbspar---snabbare-etablering-av-nyanlanda/>

LO-distriktet i Västsverige
Olof Palmes Plats 1
413 04 Göteborg
031 774 30 50
<http://vastsverige.lo.se>

LO-distriktet i Västsverige